

№ 03 (548)
Студзень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Падзеі і асобы: нелегальны з'езд настаўнікаў і Я. Бязмен –** стар. 4
- **Руплівасць асобы: рэжысёр З. Арцюховіч –** стар. 5
- **Патрыёты рэгіёна: людзі Брагіншчыны –** стар. 6

Прэзентацыя найстарэйшага фестывалю ў Мінску

Штогод на Беларусі праводзіцца шэраг цікавых фестывалю народнага мастацтва, якія становяцца значнымі культурнымі падзеямі не толькі рэгіянальнага і агульнанацыянальнага, а нават і міжнароднага ўзроўню, але, на жаль, ведаюць аб іх толькі самі ўдзельнікі і жыхары тых мясцінаў, дзе яны праводзяцца. Адметныя фестывалі часта застаюцца па-за ўвагай сродкаў масавай інфармацыі, і перш за ўсё беларускага тэлебачання, спецыялістаў у галіне народнага мастацтва, не прыцягваюць да сябе шматлікіх турыстаў. А ў выніку – застаецца мала запатрабаваным значны культурны патэнцыял, які з'яўляецца важным складнікам нацыянальнай культуры і мае вялікі ўплыў на яе развіццё.

Як пашырыць вядомасць і прыцягнуць дадатковую ўвагу шматлікіх прыхільнікаў і даследчыкаў народнага мастацтва да найбольш адметных фестывалю, заахваціць кіраўнікоў турыстычных фірмаў для распрацоўкі і арганізацыі спецыяльных фестывальных тураў, прадстаўнікоў СМІ да іх шырокага і зацікаўленага асвятлення?

На гэтыя мэты і задачы і быў скіраваны новы культурны праект – прэзентацыя фестывалю і канцэрт лаўрэатаў Міжнароднага фестывалю народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік», які быў рэалізаваны напрыканцы мінулага года на базе Палаца культуры Мінскага трактарнага завода.

У холе Палаца культуры Мінскага трактарнага завода былі размешчаныя фотавыстаўка, прысвечаная Міжнароднаму фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік», і выстаўка-продаж сувенірнай прадукцыі Пастаўскага Дома рамёстваў, ансамбль «Паазер'е» з Паставаў выконваў цікавыя мясцовыя музычныя творы, а спецыяльна падрыхтаваны відэафільм запрасіў удзельнікаў вечарыны завітаць у музычную сталіцу паазерскага краю – горад Паставы на фестывальныя мерапрыемствы. Яркая музычная кампазіцыя «Грай, гармонік беларускі» на галоўнай сцэне палаца ў выкананні музычных ансамбляў «Паазер'е», «Мінскія музыкі» і «Дударыкі» з Мінска стала прыгожым уступам да вялікай канцэртнай праграмы калектываў і індывідуальных выканаўцаў – лаўрэатаў фестывалю розных гадоў. Выдатна і творча аздаблялі вечарыну вядучыя Алег Скарына – начальнік аддзела Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, які доўгія гады з'яўляўся арганізатарам і вельмі многа зрабіў для станаўлення фестывалю, дыктар Беларускага радыё, шматгадовая вядучая фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік» Маргарыта Захарыя і прыпевачніца, неаднаразовая пераможца традыцыйных конкурсаў «Хто каго?» Тамара Ліхадзіўская.

(Заканчэнне на стар. 3)

Ансамбль «Паазер'е» (Паставы) выступае ў Палацы культуры трактаразаводцаў

На тым тыдні...

✓ **13 студзеня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы пры ўдзеле арт-студыі «Казка» былі зладжаныя **дабрачынныя калядкі ў падтрымку МДГА «Дзеці. Аўтызм. Бацькі»**. Маленькіх і дарослых гасцей музея чакала сустрэча з беларускімі народнымі казкамі, знаёмства з чароўнымі казачнымі прадметамі ды шмат іншых цікавостак.

Падрабязней чытайце на стар. 2.

✓ **15 студзеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **выстаўка «Тадэвуш RE: turn»**, прысвечаная 275-й гадавіне з дня нараджэння славнага сына беларускай зямлі Тадэвуша Рэйтана. У экспазіцыі прадстаўлены графічны шэраг «Род Рэйтанаў. Асобы. Падзеі» А. Родзіна і З. Юркевіча, Р. Сітніцы, М. Купавы, В. Маркаўца, П. Шарыпы, Я. Куліка ды іншых, а таксама рэпрадукцыі працаў мастакоў XVIII – XX стст. Ф. Смулевіч, Л. Горварта і іншых, літаратурныя творы, прысвечаныя Т. Рэйтану, а таксама створаныя яго пляменнікамі – Станіславам Рэйтанам і Ганнай Герычовай з Рэйтанаў – памятных медалі з прыватных збораў і кнігасховішчаў НББ.

✓ **15 студзеня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Петруся Броўкі ў рамках Гарадскога фестывалю паэзіі «Мінская школа» адбылася чарговая **сустрэча, што мела тэму «Мінская школа ў пошуках ідыша»**.

Адметнасць беларускай рускамоўнай літаратуры, прадстаўленай «Мінскай школай», у тым, што яна стваралася ў большай ступені яўрэямі. Мы ведаем, што пры стварэнні БССР былі чатыры дзяржаўныя мовы. Да Другой сусветнай вайны беларускія яўрэі традыцыйна пісалі на ідыш, і пасляваенныя яўрэйскія паэты былі рускамоўнымі толькі ў першым пакаленні. Як сцвярджае паэт

Дзмітрый Строцаў, руская паэзія Мінска ад-розніваецца ад піцерскай ці маскоўскай.

✓ **16 студзеня** ў мінскай галерэі «У» адбылася святочная **імпрэза з нагоды выхаду 100-га нумара выдання «Літаратурная Беларусь»** у межах культурна-асветніцкага праекта Саюза беларускіх пісьменнікаў і газеты «Новы час». У мерапрыемстве бралі ўдзел кіраўнік праекта Аляксей Пашкевіч, старшыня СБП Барыс Пятровіч, галоўны рэдактар «Новага часу» Аляксей Кароль, старшыня Беларускага ПЭН-Цэнтра Андрэй Хадамовіч ды іншыя.

✓ **17 студзеня** ў сядзібе князёў Агінскіх у Залессі Смаргонскага раёна адбыўся **першы добрачынны «Баль у «Паўночных Афінах»**». Яго госці мелі магчымасць навучыцца танцам, даведацца пра бальны цырыманіял і этыкет, паўдзельнічаць у салонных гульнях і добрачынным аўкцыёне (сродкі ад яго будуць скіраваны на набыццё музейных прадметаў для музея-сядзібы).

Летась сядзіба Агінскіх адкрылася пасля рэстаўрацыі і цяпер мае аблічча, набліжанае да таго, што было ў часы яе ўладальніка Міхаіла Клеафаса Агінскага.

✓ **17 студзеня** ў Беларускай дзяржаўнай музеі народнай архітэктуры і побыту ў Строчыцах было зладжанае **свята «Шчадруха – калядная веселуха»**. Яго наведнікі маглі пазнаёміцца з традыцыйнай моладзевай гульнію «Пячы ката», а таксама даведацца, як святкавалі Вадохрышча ў вёсцы ў канцы XIX – пачатку XX ст. Таксама пад час свята адбыўся майстар-клас па вырабе абярэга «Павук», конкурс на лепшую традыцыйную калядную маску і конкурс дзіцячага малюнка «Калядны кот», выступленне лялечнага тэатра «Батлейка» ды інш.

Цуды для казачных дзетак

Песня і казка
Ходзяць у пары,
Сеюць па свеце
Дзівы і чары...

Янка Купала

13 студзеня, акурат у Шчодры вечар, у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы расказвалі і стваралі казкі для бацькоў і дзетак – звычайных дзетак і незвычайных, асаблівых, «дзетак дажджу», дзетак з дыягназам «аўтызм». Ініцыятарам такой чароўнай імпрэзы стала заснавальніца арт-студыі «Казка» пісьменніца Алена Масла.

І зусім невыпадковым было тое, што малым расказвалі казкі. Здавалася б, гэта так натуральна для дзяцей. Але, як зазначыла А. Масла, дзеці з аўтызмам – асаблівія. А

што яшчэ, як не казка, можа быць лепшым правадніком у свет незвычайнага, незразумелага, неспазнанага? З казкаю за досыць кароткі час мы можам павандраваць і зноў вярнуцца ў сваё жыццё ўжо абноўленымі, узбагаціцца новымі ведамі. А яшчэ ў казках дабро заўсёды перамагае. І гэта, відаць, самая галоўная іх вартасць.

Таму, каб дабро перамагла таксама і ў жыцці (прынамсі, у жыцці дзетак-аўтыстаў і іх бацькоў), шмат спрыяе старшыня Міжнароднай дабрачыннай грамадскай арганізацыі «Дзеці. Аўтызм. Бацькі» Таццяна Якаўлева. Яна расказала, што тры гады таму ў Мінску сабралася невялікая групка бацькоў, якія маюць дзяцей з аўтызмам, а сёння ў

А. Масла

арганізацыі каля двухсот сем'яў з усёй Беларусі.

Арганізатары імпрэзы мелі на мэце не толькі распавесці як мага большай колькасці слухачоў аб праблеме (або магчымасцях, гэта як паглядзець)

«Калыханка» і яго кіраўнік Л. Рыжкова

аўтызму, але і атрымаць фінансавую падтрымку праекта «Давайце вучыцца інклюзіі разам». Сутнасць яго ў тым, каб стварыць магчымасць для дзяцей-аўтыстаў вучыцца разам з іншымі дзецьмі. Так, па словах Т. Якаўлевай, раней дзеці-аўтысты калі і траплялі ў школу, то доўга вучыцца там не маглі, у тым ліку і з-за таго, што ў Беларусі няма спецыялістаў, каб працаваць з імі. Але досвед іншых краінаў паказвае, што такія малыя могуць паспяхова вучыцца, а потым і працаваць, рэалізуюць сябе ў жыцці. Нядаўна ў Мінску ў сярэдняй школе № 187 быў адкрыты клас інклюзіўнай (уклучанай) мадэлі навучання, і цяпер пытанне толькі ў спецыялістах, якія б маглі займацца з дзецьмі. На падтрымку навучальных семінараў і пойдуць грошы, сабраныя пад час дабрачыннага кірмашыка з кнігамі і выпечкай.

Але гэта ўсё – дарослыя пытанні, дзетак жа пад час імпрэзы цікавіла іншае. Супрацоўніца музея Вольга Пархімовіч расказала ім пра тое,

як у часы нашых бабуляў і дзядуляў ладзіліся калядкі. А потым у залу завіталі сапраўдныя калядоўшчыкі разам з зорканошай і артыстычнай Казой, якія зладзілі вясёлую дзю.

Тым вечарам у музеі былі паэты Віктар Жыбуль і Вера Бурлак з сынам Кастусём, Людміла Хейдарава і Навум Гальпяровіч, фальклорны ансамбль «Калыханка» і яго кіраўнік Ларыса Рыжкова, тэлеведучая Ларыса Мятлеўская, мастачка Аксана Аракчэва ды іншыя госці, якія сапраўды знаюцца ў казках. А яшчэ – у загадках, песнях, показках, вершах, гульнях! Тэатр на веерах паказала маленькім глядачам магістр філалогіі Разалія Александровіч разам з дачкой Анжэлінай Туфкрэо, баяў казкі, спяваў ды збіраў малых у карагод лідар гурта «Палац» Алег Хаменка, барду Алеся Камоцкаму падпявалі дарослыя глядачы і дзеці... Хочацца думаць, што казкі для дзяцей, што слухалі іх тым вечарам, будуць працягвацца і надалей.

Ніна КАЗЛЕНЯ, фота айтар

Л. Мятлеўская і Т. Якаўлева гуляюць з дзецьмі

20 студзеня пайшоў з жыцця гісторык, даследчык генеалогіі, прафесар Анатоль Пятровіч ГРЫЦКЕВІЧ. ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» смуткуюць з прычыны смерці калегі, сябра рэдкалегіі «КГ» і выказваюць шчырыя спачуванні сям'і і бліжнім нябожчыка.

Канферэнцыя

Нацыянальная бібліятэка Беларусі запрашае прыняць удзел у XI Міжнародных кнігазнаўчых чытаннях «Кніжная культура Беларусі XI – пачатку XX ст.», якія адбудуцца 16–17 красавіка.

Месяца правадзення: Нацыянальная бібліятэка Беларусі (г. Мінск, прасп. Незалежнасці, 116).

Праблемнае поле канферэнцыі:

• Рукапісная кніжная культура Беларусі.

• Мастацкае афармленне рукапіснай і друкаванай кнігі.

• Беларуская рукапісная і друкаваная кніга ў беларускіх і замежных сховішчах.

• Спадчына Францыска Скарыны і яго пераемнікаў.

• Беларускія друкарні XVI–XVIII стст.

• Беларуская кніга XIX – пачатку XX ст.

• Кніжная спадчына Радзівілаў.

Мовы канферэнцыі: беларуская, руская, польская, англійская.

Для ўдзелу ў канферэнцыі з дакладам альбо паведамленнем неабходна не пазней за 1 красавіка прайсці анлайн-рэгістрацыю на партале nlb.by.

Плануецца выданне зборніка матэрыялаў канферэнцыі. Прымаюцца арыгінальныя працы, якія маюць навуковае і прыкладнае значэнне. Аргкамітэт пакідае за сабой права адбору

дакладаў для ўдзелу ў канферэнцыі і артыкулаў для апублікавання. Файл з тэкстам даклада неабходна выслать па электроннай пошце kireeva@nlb.by не пазней за 15 сакавіка.

Патрабаванні да афармлення даклада:

1. Прозвішча, імя, імя па бацьку (цалкам) аўтара/суаўтараў, поўная назва арганізацыі, горад, краіна; прозвішча, імя, імя па бацьку (цалкам) асобы, якая будзе прадстаўляць даклад на канферэнцыі, назва даклада.

2. Аб'ём даклада разам з рэзюмэ на рускай і англійскай мовах, ілюстрацыямі і дадаткамі – не больш за 6 старонак фармату A4, Times New Roman, 13 кегель, палутарны міжрадкавы інтэрвал, тып файла – дос альбо rtf (Microsoft Word).

3. Спіс выкарыстаных крыніцаў афармляецца пасля асноўнага тэксту ў алфавітным парадку. Спасылкі афармляюцца ў квадратных дужках у канцы сказа, напрыклад [3, с. 15].

4. Рэзюмэ на рускай мове аб'ёмам не больш за 700 сімвалаў (з прабеламі) і рэзюмэ на англійскай мове не больш за 500 сімвалаў (з прабеламі).

Пражыванне, харчаванне, транспартныя выдаткі – за кошт удзельнікаў канферэнцыі.

Кантакты: тэлефоны: (8 017) 293 27 81, 293 27 82., факс: (8 017) 266 37 06, e-mail: kireeva@nlb.by.

Галіна КІРЭВА, каардынатар канферэнцыі

Гідзейскія святы і пасты ў 2015 годзе

- 1 студзеня
пост Асара-Бэтэвет у памяць асады Іерусаліма вавілянянамі
- 4 лютага
Ту-бі-Шват (Новы год дрэў)
- 5–6 сакавіка
Пурым, свята выратавання яўрэяў у Персідскім царстве
- 4–11 красавіка
свята Пейсах у памяць выхаду ізраільцянаў з Егіпта
- 7 мая
памятны дзень Лаг-баомер у гонар праведніка рабі Шымона бен Ехай
- 24–25 мая
Шавуот, свята ў памяць Даравання Торы ізраільцянам на Сінаі
- 4–26 ліпеня
жалоба па разбураным Храме і па выгнанні
- 31 ліпеня
Пянаццатае Ава
- 14–15 верасня
Рош Ашана, Новы год, дзень Суда і Літасці Усеагутнага
- 23 верасня
Ём-Кіпур – дзень Усеагульнага прабачэння, посту і малітвы
- 28 верасня – 4 кастрычніка
Сукот – свята ў памяць Паходу ізраільцянаў у пустэльні
- 5–6 кастрычніка
Шміні-ацэрэт і СімхасТара, завяршэнне восеньскіх святаў і пачатак новага чытання тыднёвых раздзелаў Торы
- 17–24 снежня
Ханука, свята ў памяць вызвалення Храма з рук грэкаў і здраднікаў, ачышчэння пасля апаганьвання і новага асвячэння Храма

Мусульманскія святы і знамянальныя даты на 2015 год (1436–1437 гг. па Хіджрэ)

- 3 студзеня (12 рабі аль-аваля) – Дзень нараджэння Прарока Мухамада (Маўлід ан-Набі)
  - 15–16 мая (26–27 раджаба) – Узнясенне Прарока Мухамада (ноч Мірадж)
  - 1–2 чэрвеня (14–15 шаабана) – Ноч ачышчэння ад грахоў (Лейля аль-Бараа)
  - 18 чэрвеня (1 рамадана) – пачатак мусульманскага посту (Ураза)
  - 13–14 ліпеня (26–27 рамадана) – Ноч Прадвызначэння (Лейля аль-Кадр)
  - 17–19 ліпеня (1–3 шавалья) – Ід аль-Фітр – Свята разгавення – Ураза-Байрам. Заканчэнне мусульманскага посту
  - 23 верасня (9 зуль-хіджа) – Дзень стаяння на гары Арафат
  - 24–27 верасня (10–13 зуль-хіджа) – Ід аль-Алха – Свята ахвярапрынашэння – Курбан-Байрам. Заканчэнне вялікага паломніцтва ў Мекку
  - 14 кастрычніка (1 мухарама) – пачатак новага 1437 года па Хіджрэ
  - 24 кастрычніка (10 мухарама) – Ашура – дзень памінання пракаў і пасланнікаў Алаха
  - 23 снежня (12 рабі аль-аваля) – Дзень нараджэння Прарока Мухамада (Маўлід ан-Набі)
- Даты календара могуць змяніцца ў залежнасці ад стану месяца.

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Цёплымі словамі былі павітаньня шануюныя госці – людзі, якія многа ў свой час зрабілі, каб гэты фестываль стаў самым яркім і адметным сярод шматлікіх іншых фестываляў народнага мастацтва ў нашай краіне. Нязменныя члены журы – народныя артысты Беларусі, прафесар, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча Міхась Дрынеўскі, народны артыст Беларусі, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, старшыня Асацыяцыі беларускіх цымбалістаў Яўген Гладкоў, заслужаныя артысты Беларусі салісты Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча Ларыса Рыдлеўская і Аляксандр Крамка, рэжысёры фестывалю, прафесар і дацэнт кафедры рэжысуры народных святаў і абрадаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Пётр Гуд і Аляксандр Фядотаў. А на сцэну для адкрыцця вечарыны былі запрошаны адзін з сённяшніх гаспадароў фестывалю, намеснік старшыні Пастаўскага райвыканкама Юрый Кісялёў, нязменны з 1989 года старшыня журы фестывалю; народны артыст Беларусі, прафесар, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча Міхась Казінец; пастаянны арганізатар фестывалю, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі «За ўклад у адраджэнне і развіццё народнага мастацтва» Тадзеуш Стружэцкі.

Было вельмі сімвалічным, што распачаў вялікі канцэрт адзін з першых лаўрэатаў фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік», пачынальнік адраджэння фальклорнага мастацтва і традыцыйнай беларускай музыкі ў нашай краіне Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь фальклорны ансамбль «Крупіцкія музыкі». У свой час менавіта «Крупіцкія музыкі» разам са сваім першым кіраўніком, выдатным знаўцам і падзвіжнікам народнага мастацтва Уладзімірам Громам сталі сапраўднай творчай лабараторыяй, увалі ў музычную практыку дзясяткі народных музычных інструментаў, сфарміравалі адметны рэпертуар, многія музычныя творы з якога выконваюцца аматарскімі і прафесійнымі калектывамі. «Кру-

піцкія музыкі» ўжо многія гады з'яўляюцца прыгожай візітнай карткай народнага мастацтва Беларусі ў многіх краінах свету, годна прадстаўлялі нашу краіну на шматлікіх міжнародных фестывалях практычна ва ўсіх краінах Еўропы, у тым ліку на Першай сусветнай фальклорыядзе ў Галандыі, гастраліравалі ў Японіі, Кітаі і іншых краінах.

Многія ўдзельнікі фестывалю, аднойчы пабываўшы ў Паставах і па-сапраўднаму акунуўшыся ў крыніцы народнага мастацтва, прыкіпелі да яго душой і палюбілі на ўсё жыццё, прысвячаюць фестывалю свае музычныя творы або паэтычныя радкі. Адным з такіх з'яўляецца і Міхась Слізкі, неаднаразовы пераможца конкурсу гарманістаў «Хто каго?», выдатны музыкант і зборальнік вялікай калекцыі гармонікаў, загадчык музея народных інструментаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, які выканаў аўтарскую «Песню аб Пастаўскім фестывалі».

Менавіта Пастаўскі фестываль паспрыяў і падтурхнуў Уладзіміра Грома рэалізаваць сваю ідэю і стварыць яшчэ адзін унікальны калектыў – ансамбль народных духавых інструментаў «Гуды». Сёння гэта капэла народных духавых інструментаў працуе на базе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, таксама з'яўляецца творчай лабараторыяй па адраджэнні і ўвядзенні ў музычную практыку раней забытых музычных інструментаў. Працягвае традыцыі У. Грома сённяшні кіраўнік капэлы выкладчык і кампазітар Ігар Мангушаў.

А далей на сцэну заправаслі адразу два цікавыя калектывы, створаныя таленавітым і па-сапраўднаму адданым народнаму мастацтву чалавекам, выдатным музыкантам Дзмітрыем Ровенскім. Двойчы ў розныя гады гэтыя адметныя калектывы станавіліся лаўрэатамі фестывалю ў Паставах.

Прэзентацыя найстарэйшага фестывалю ў Мінску

Выстаўка вырабаў Пастаўскага Дома рамёстваў

Народны ансамбль «Мінскія музыкі» выдатна прадстаўляе традыцыйную музычную і спеўную культуру беларусаў у шляхетнай, але па-народнаму сціплай манеры, з добрым сцэнічным густам.

У нечым падобны, але і адрозны другі калектыў – Заслужаны аматарскі калектыў фальклорны ансамбль «Дударыкі». Вельмі багатая палібра музычных інструментаў, якія тут скарыстоўваюцца, адметны і разнастайны рэпер-

праўдным артыстам! Не дзіва, што кожны фестываль адкрываў і адкрывае новыя імёны адметных музыкаў і спевакоў. На канцэрце сваімі талентамі парадавалі і атрымалі авацыі лаўрэаты конкурсу розных гадоў – Міхась Папруга з Беразіно, Іван Іваноў з Бабруйска, Барыс Харэвіч з Маладзечна, Міхась Сіняк і Барыс Касцюкевіч з Мінска.

Практычна ўпершыню ў краіне на фестывалі «Звіняць цымбалы і гармонік» шырока

Выступае ансамбль «Дударыкі»

туар, высокая музычна-спеўная і сцэнічная культура ставяць гэты дзіцяча-юнацкі калектыў на першае месца ў нашай краіне, ды і не толькі. Бо не было яму роўных на фестывалях у Расіі, Польшчы, Германіі, Францыі, Фінляндыі, Італіі... У красавіку мінулага года на ўрачыстым вечары ў штаб-кватэры ЮНЕСКА, прысвечаным 60-годдзю далучэння да гэтай міжнароднай арганізацыі Беларусі і Расіі, «Дударыкі» годна і з гонарам выступілі разам са знакамітым Хорам імя Пятніцкага з Расіі...

Адным з самых цікавых традыцыйных мерапрыемстваў фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік» з'яўляецца конкурс выканаўцаў на народных інструментах і прыпевачнікаў «Хто каго?». Вось дзе сапраўдны творчы азарт і народны імпат, дзе жаданне перайграць і пераспяваць роўняцкім кожнаму выканаўцу са-

ларускі паэт Валянцін Лукша, заўсёды выдатна прадстаўляюць навуцэнцы мясцовай школы мастацтваў. І на гэтым канцэрце Паставы выдатна прадставілі лаўрэаты фестывалю навуцэнка школы Марына Глазава і сённяшняя навуцэнка Рэспубліканскага ліцэя-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі цымбалістка Аляксандра Барысюк.

Упершыню прымаў удзел у фестывалі ў 1998 годзе і стаў яго лаўрэатам навуцэнец Наваполацкага музычнага вучылішча Уладзіслаў Плігаўка. Напэўна, і фестываль у Паставах стаў добрай прыступкай да далейшай творчай кар'еры. У час навучання і пасля заканчэння Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ён прымаў паспяхова ўдзел у 35-і міжнародных фестывалях у розных краінах свету і з кожнага прывозіў высокія ўзнагароды. Выдатны музыкант-віртуоз, сённяшні саліст Беларускай дзяржаўнай філармоніі Уладзіслаў Плігаўка і на гэты раз узрушыў і парадаваў публіку сваім высокім майстэрствам.

Таксама добрай традыцыяй фестывалю ў Паставах з'яўляецца ўдзел у яго мерапрыемствах Нацыянальнага аркестра народных інструментаў Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча пад кіраўніцтвам выдатнага музыканта, прафесара, маэстра Міхаіла Казінца. Ён выдатна папулярны ў народныя і класічныя музычныя традыцыі, з'яўляецца прыкладам беражлівага і творчага стаўлення да народнай музыкі. У канцэрце-прэзентацыі прынялі ўдзел сапраўдныя віртуозы – ансамбль салістаў Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Беларусі А. Крамка.

Двойчы на сцэну выходзіў пастаянны ўдзельнік і неаднаразовы лаўрэат фестывалю ансамбль народнай музыкі «Паазер'е». Утварыўшыся практычна разам з фестывалем, у 1989 годзе, і пераняўшы традыцыі знакамітага Груздзўскага цымбальнага аркестра, ансамбль творча рос і ўдасканальваў сваё майстэрства, атрымаў высокае найменне «народны», а пазней адным з першых у краіне – званне «Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь». Ансамбль «Паазер'е» мы ўспрымаем як сімвал і прыгожую візітную картку фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік».

У фінале канцэрта гэтыя два выдатныя калектывы, прафесійны і аматарскі, выканалі адну з жамчужын музычнай культуры Пастаўшчыны – «Груздзўскую польку». Далучыліся да іх і ўсе ўдзельнікі канцэрта.

Уручэннем членамі журы фестывалю ўсім ўдзельнікам канцэрта памятных дыпламаў, сумеснымі фотаздымкамі і доўгімі апладысмантамі гледачоў завяршыўся гэты незабыўны вечар.

Тадэуш СТРУЖЭЦКІ,
аўтар і каардынатар праекта
Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА

Даведка

Фестываль народнай музыкі ўпершыню быў праведзены ў Віцебску ў 1989 годзе, а з 1992-га з назвай «Звіняць цымбалы і гармонік» праводзіцца ў Паставах. У 1996 годзе яму быў прысвоены статус міжнароднага. Па ацэнках шматлікіх удзельнікаў фестывалю, спецыялістаў-практыкаў і навукоўцаў менавіта гэты фестываль найбольш значна паўплываў і паспрыяў у свой час адраджэнню і развіццю рэгіянальных музычных традыцый, стварэнню новых цікавых творчых калектываў, адкрыццю і папулярнасцю адметных народных музыкаў-выканаўцаў. За больш чым два дзесяцігоддзі Паставы наведвалі творчыя калектывы з Літвы, Латвіі, Польшчы, Украіны, Расіі, Малдовы, Эстоніі, Грузіі, Венесуэлы, Венгрыі, Ізраіля, Кітая, Славакіі. У яго мерапрыемствах прынялі ўдзел каля 500 аматарскіх музычных калектываў, звыш 300 індывідуальных выканаўцаў. Заснавальнікі фестывалю – Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, упраўленне культуры Віцебскага аблвыканкама і Пастаўскі райвыканкам.

Вадохрышча на Нёмане

У даваенныя часы на Вадохрышча ваду асвятчалі ў Нёмане. Пасля багаслужэння ў царкве наладжваўся хрэсны ход. Наперадзе неслі крыж, затым харугвы, за імі ішлі ў два рады святары. Першы пасярэдзіне нес над галавой срэбны крыж. За святарамі ішлі пеўчыя, затым рота салдат з ружжамі, далей рухаўся народ.

Перад гэтым напярэдадні на Нёмане выразалі прамавугольную пліту лёду таўшчынёй 40 – 45 см. Гэтую лядзяную пліту адцягвалі на ачышчанае ад снегу месца на замерзлай рацэ. Прамавугольную лядзяную крыгу залівалі знізу вадою і ўшчыльнялі снегам, каб замацаваць. Потым пілою выразалі крыж і залівалі яго бурачным квасам для афарбоўкі.

Ад пастаўленага лядзянога крыжа да драўлянага насцілу высякалі ў лёдзе таксама крыж і затым вялікі паўмесяц амаль на глыбіню прамярзанна ракі. Хрэсны ход з царквы на Нёмане становіўся з харугвамі па баках ад лядзянога крыжа да насцілу, на якім стаяў яшчэ і стол. Святары становіліся на насціл, а срэбны крыж клалі на стале. Пасля малебна святар апускаўся на калені, а ў гэты час у высечаным паўмесяцы свідравалі адтуліну, і вада хутка напаўняла гэтую высечку. Святар у гэты ўтвораны басейн апускаў срэбны крыж. Рота салдат рабіла салют, а людзі выпускалі галубоў з рознакаляровымі стужкамі.

Быў яшчэ хрэсны ход з царквы на Нёман летам на дзевятнік. У ім удзельнічалі і дзеці. Звычайна за харугвамі ў два рады ішлі хлопчыкі гадоў пяці-шасці і неслі іконы. Далей ішлі дзяўчынкі таго ж узросту ў белых сукенках, а за імі святары, пеўчыя і народ.

Святлана АДАМОВІЧ

Хрэсны ход на праваслаўнае свята дзевятнік каля царквы Св. Ганны (1930-я гг.)

Шаноўны чытач! Ты, безумоўна, знаёмы з творчасцю Якуба Коласа яшчэ са школьных гадоў, але я паспрабую адкрыць табе некаторыя таямніцы вядомага твора беларускага пісьменніка. Ці ведаеш ты, што прататыпам Сымона Тургая, аднаго з герояў трылогіі Якуба Коласа «На ростанях», паслужыў наш зямляк з вёскі Краснае Карэліцкага раёна Якаў Бязмен, які быў добра знаёмы з пісьменнікам і ў пачатку XX стагоддзя гады вёў з ім перапіску. Што ж звязвала гэтых двух людзей?

Летам 1906 года ў вёсцы Мікалаеўшчына, дзе працаваў у школе мясцовы жыхар Аляксандр Сянкевіч, адбыўся нелегальны з'езд вясковых настаўнікаў. 9 ліпеня яго ўдзельнікі сабраліся на паяне ў лесе каля Нёмана. Прэзідыум сядзеў на дубовай калодзе, сакратар са сваімі паперамі прыладзіўся на пні, а дэлегаты паселі на траву. На з'ездзе прысутнічалі настаўнік Верхменскага вучылішча Канстанцін Міцкевіч (Якуб Колас) і настаўнік Бытчанскага вучылішча Іван Фёдарав – будучы беларускі дзіцячы пісьменнік Янка Маўр. Па ўспамінах апошняга, Якуб Колас быў «невисокага росту, хударлявы, з высокім ілбом, з чорнымі вусікамі і эспан'ёлкай, ён здаваўся вельмі спакойным і сур'ёзным. Нездарма некаторыя таварышы называлі яго «дэдам»... А між тым гэты 23-гадовы «дзед» у спрэчках, жартах, сатырычных зайвагах ні ад каго не адставіў. Толькі рабіў ён гэты ціха, спакойна, з ледзь прыкметнай, «колсайскай» усмешкай». Менавіта Якуб Колас «праз верных людзей» перадаў настаўніку І. Фёдараву запрашэнне прыняць удзел у настаўніцкім з'ездзе.

Удзельнікі з'езда абмеркавалі праграму Усерасійскага саюза настаўнікаў і пастанавілі прыняць яе, а бліжэйшай мэтай – прыцягнуць сялянства да актыўнага ўдзелу ў вызваленчым руху. Разышліся яны толькі вечарам, канчатковае афармленне пратакола было вырашана зрабіць у памяшканні Мікалаеўшчынскай школы, але не паспелі яны зайсці туды, як у пакой уварвалася паліцыя, зрабіла вобшык і канфіскавала пратакол сходу і іншыя дакументы. Настаўнікі раз'ехаліся, але хутка атрымалі паведамленні, што звольненыя з працы. Праз некаторы час іх калегі, якія занялі пасады звольненых, атрымалі адозвы з прапановаю пакінуць працу на працягу трох дзён.

Сымон Тургай з вёскі Краснае

У адозвах гаварылася: «Таварышы! Усе настаўнікі імкнуцца арганізаваць свой прафесійны саюз, дзеля чаго і наладжваліся з'езды ў Нікольскагу і іншых месцах. Звольненыя настаўнікі засталіся без сродкаў, начальства груба выштурхнула іх з роднага ім асяроддзя, адарвала ад святой справы. Наш абавязак, таварышы, дапамагчы ім. У нашых руках ёсць сродкі, і адным з такіх сродкаў з'яўляецца байкот іхніх месца. Хто з вас на месцы звольненага, паспяшайцеся заявіць дырэктару сваё адмаўленне, спасылкаючыся на гэты зварот, каго прызначаюць, – адмаўляйцеся. Помніце, калі хто зойме месца звольненага, не дырэктары, а ён выкідае таварыша на вуліцу.

...Салідарнасць, дружба і праўда павінны быць вашымі дэвізам. Не вечна будзе так, як цяпер; не вечна будуць грэбаваць нашымі святымі правамі. Усё грамадства глядзіць на тое, як вы адгукнецца на заклік таварышаў!».

Адзвю ў верасні 1906 года разаслала «Часовае бюро Мінскай групы настаўнікаў», якое заклікала ўсіх педагогаў губерні аб'явіць байкот тым настаўнікам, якія не пакінуць месцы звольненых. Гэтыя адозвы, надрукаваныя на шапірографе, напісаў жыхар вёскі Краснае Карэліцкай воласці Якаў Сямёнавіч Бязмен і адправіў іх з карэліцкай пошты.

Як сведчаць дакументы, Я. Бязмен нарадзіўся ў вёсцы Краснае ў сялянскай сям'і. У 1903 годзе скончыў Наваградскія настаўніцкія курсы, настаўнічаў у Тумілавічах на Барысаўшчыне і меў значны ўплыў на рэвалюцыйнае настаўніцтва ў вёсцы. У 1906 годзе на яго была завезена справа, па якой ён абвінавачваўся ў рэвалюцыйнай агітацыі сярод сялянаў мястэчка Тумілавічы, і з 26 сакавіка да 27 чэрвеня настаўнік знаходзіўся пад вартаю ў Барысаўскай турме, але справа яго была спыненая

з-за адсутнасці доказаў. Тады пры вобыску ў яго знайшлі тры лісты, адзін з іх быў адрасаваны настаўніку Юр'еўскага народнага вучылішча Барысаўскага павета Нічыпару Данейку. У гэтым лісце Я. Бязмен паведамляў аб «думцы, якая ўзнікла сярод «нашых», дзе-небудзь пасля вялікадня сабрацца на з'езд, выразаваць праграму і арганізаваць пастаянны з'езд настаўнікаў». У лісце да іншага адрасата ён пісаў: «...Працуй, братка, на карысць з'езда настаўнікаў, які маецца быць. Гэта пытанне жыцця».

І, нарэшце, у лісце ад 15 сакавіка 1906 года Я. Бязмен паведамляў аднаму з адрасатаў: «У нас (Пратасевіч, Богуш, я) намечана сабраць з'езд настаўнікаў, выразаваць праграму і скласці арганізацыйны саюз. Запрашальныя адозвы разаслалі пасля вялікадня. Перад вялікаднем запрашаем апытальнымі паштоўкамі збіраць матэрыял для з'езда і быць гатовымі прыехаць, калі атрымаюць паведамленне. Дзе сабяромся – невядома. Па жаданню большасці. Агітуй і ты сярод сваіх знаёмых... Выбрай усё, што мае адносіны да народнай адукацыі з газет, часопісаў і інш. Неабходнасць арганізавацца мае такое вялізнае значэнне, што мы павінны працаваць не складаючы рук...».

У перыяд рэвалюцыі 1905 – 1907 гадоў Я. Бязмен заснаваў Карэліцкі валасны камітэт Мінскай акруговай сялянскай арганізацыі пры РСДРП, разам з групай настаўнікаў кіраваў забастоўкай рабочых і сялянаў у маёнтку графа Храптовіча ў Шчорсах у 1905 годзе. Па ўспамінах настаўніка А. Сянкевіча, забастоўка пачалася з таго, што батракі і сяляне не выйшлі на працу. Пан угаворваў, пагражаў, але гэта не дапамагло. Каб спыніць забастоўку, у сяло прыслалі эскадрон драгунаў, але ніхто з сялянаў не ўзяў у рукі ні серп, ні касу. Гэтая забастоўка, як

агонь у час пажару, перакінулася на іншыя фальваркі і маёнткі Навагрудскага і Мінскага паветаў. У маёнтку Святаполк-Мірскага ў мястэчку Мір стаяла збожжа на полі, ніхто не працаваў. У адным фальварку пан хацеў замяніць парабкаў і сялянаў машынаю. Але нехта ўбіў жалезны кол паміж збожжа ў полі, і машына зламалася.

Некаторыя беларускія настаўнікі не толькі бралі ўдзел у аграрным руху, але адначасова вялі палітычную і прафесійную барацьбу, у выніку 9 ліпеня 1906 года на нелегальным з'ездзе ў Мікалаеўшчыне быў арганізаваны першы прафесійны саюз настаўнікаў. На гэтым з'ездзе Я. Бязмен не прысутнічаў, бо знаходзіўся пасля барысаўскай турмы пад строгім наглядам паліцыі, відаць, баяўся прывесці за сабой шпікаў, тым не менш у 1908 годзе быў асуджаны разам з Якубам Коласам і прыгавораны да трох гадоў турэмнага зняволення.

Як сведчаць дакументы судовай справы, што захоўваецца ў ЦДА Літвы, 15 сакавіка 1907 года паліцыя затрымала 21-гадовага Я. Бязмена ў мястэчку Карэлічы ў будынку паштова-тэлеграфнага аддзялення. У час вобыску паліцэйскія знайшлі дакументы і лісты, якія сведчылі пра ўдзел былога настаўніка ў працы Карэліцкага валаснога камітэта Мінскай акруговай сялянскай арганізацыі пры РСДРП. Сярод знойдзеных дакументаў былі напісаны ім урывак «Праекта арганізацыі забастовачнага камітэта», бланк «апытальнага ліста аб асабістым і маёмасным становішчы сялян», рукапіс пад назваю «Ход павятовых выбараў у Навагрудку», нататкі, напісаныя ім умоўнымі знакамі, гектаграфаваныя адозвы і лісты. Паліцыя знайшла запісную кніжку Я. Бязмена з шыфраванымі запісамі, да якіх здолела падабраць ключ і даказала, што аўтар мае адносіны да небяспечных, з іх пункту гледжання, адозваў, што рассылаўся народным настаўнікам Мінскай губерні. У выніку наш зямляк, кіраўнічая роля якога сярод мінскага настаўніцтва выразна высветлілася пад час следства, трапіў за кратамі разам з Якубам Коласам. Супраць пээта не было канкрэтных доказаў (вывады экспертызы пра напісанне ім адозвы да настаўнікаў былі няслушныя), і пасадылі яго як небяспечнага для ўлады пісьменніка, улічваючы яго важнае месца ў духоўным жыцці і барацьбе беларускага народа.

Святлана КОШУР
(Заканчэнне будзе)

«Талант — дарыць людзям радасць і прыгажосць»

Пад такой назваю напрыканцы мінулага года ў Гродзенскай абласной навуковай бібліятэцы імя Я.Ф. Карскага адбылася творчая вечарына, прысвечаная сьлыннаму сцэнарысту і рэжысёру тэатральна-відовішчых мерапрыемстваў, асобе неардынарнай, надзеленай шматлікімі талентамі, нястомнаму рупліўцу нашай роднай культуры — Зінаідзе Арцюховіч. Яе імя пад час урачыстага святкавання 70-годдзя Гродзенскай вобласці занесенае ў Кнігу славы вобласці. Гэтая вечарына працягвае творчы праект «Яны ўзбагацілі культуру Гродзеншчыны», ініцыяваны нашай бібліятэкай.

Нарадзілася Зінаіда Мікалаеўна ў Лепелі на Віцебшчыне; яе бацька — афіцэр Чырвонай Арміі, мудрая, адухоўленая мама была яму надзейным тылам. З месцам нараджэння лёс злучыў маленькую Зіначку ўсяго на дзесяць дзянёчкаў, бо з наступным пераводам бацькі яны апынуліся ў Віцебску. Пасля ўз'яднання Беларусі ў 1939-м сям'я пераехала ў старадаўнюю Гародню, якая стала для яе роднай. Тут перажылі фашысцкую акупацыю. Сям'ю чырвонага камандзіра ад галоднай смерці, нягледзячы на вялізную небяспеку, выратавалі мясцовыя сяляне навакольных вёсак.

Па заканчэнні вайны Зіначка паступае вучыцца ў СШ № 1, якую заканчвае з залатым медалём. Пра школьныя гады сяброўкі апавядала на вечарыне аднакласніца і калега па Гродзенскім культасветвучылішчы, метадыст вышэйшай кваліфікацыі, выдатнік адукацыі Беларусі Валянціна Краўцэвіч.

У 1954 годзе дзяўчына паступае на гістарычна-філалагічны факультэт Гродзенскага педагагічнага інстытута. Яшчэ ў вучнёўскія гады яе тонкая паэтычная душа пачала гарнуцца да мастацкай самадзейнасці, а ў студэнцтве сэрца канчаткова было аддадзенае самадзейнай сцэне. Пад час вучобы ў педінстытуце творчая дзяўчына была ініцыятарам, арганізатарам, нязменнай вядучай інстытуцкіх мерапрыемстваў, з захвотай удзельнічала і ў студэнцкім тэатральным калектыве, якім кіраваў славыты Якаў Кімберг.

Хутка праляцелі студэнцкія гады; чырвонадыпломніца пачынае выкладаць гісторыю ў Жытамлянскай сярэдняй школе. Маладая настаўніца адразу стала ўлюбёнкай вучняў, якія хадзілі за ёй гуртам, падтрымлівалі ўсе пачынанні. Прыходзіць прызнанне артыстычных заслугаў і за мяжой: выпаў гонар быць вя-

дучай серыі канцэртаў Гродзенскай вобласці на Беласточчыне. І культурнае жыццё завірвала ў школе. Здольнасці да культурна-асветнай працы Зінаіды Мікалаеўны не засталіся не заўважанымі, і па запрашэнні тагачаснага намесніка начальніка ўпраўлення культуры Мікалая Гардзеева яна са студзеня 1960 года пачынае працаваць метадыстам па тэатральнай самадзейнасці Гродзенскага абласнога Дома народнай творчасці. Побач з ёю працавалі такія

Зінаіда Арцюховіч

міны былых калегаў і студэнтаў вучылішча. Сярод іх заслужаны дзеяч культуры Беларусі, намеснік дырэктара Гродзенскага каледжа мастацтваў па вытворчым навучанні Уладзімір Сяргейчык, выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, арганізатар абласных культур-

ж маладыя, ініцыятыўныя, захопленыя сваёй справай Алена Трацякова і Зоя Пяткевіч і ўжо «мэтр» народнай культуры Аляксандр Шыдлоўскі. Праца ў абласным Доме народнай творчасці стала вельмі важкай вехай у жыцці Зінаіды Мікалаеўны.

З красавіка 1968 года Зінаіда Мікалаеўна — выкладчык клубна-знаўства і сцэнарнага майстэрства ў Гродзенскім культасветвучылішчы. Яна па-ранейшаму займаецца любімай справай, ёй даводзіцца распрацоўваць вучэбны план дысцыпліны «сцэнарнае майстэрства», бо першай пачынае выкладаць яе ў культасветвучылішчы. Важкую веху жыцця юбіляркі раскрылі ўспа-

на-асветніцкіх мерапрыемстваў, выкладчык Гродзенскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў Ніна Домань, вядучы метадыст па музыцы і харэаграфіі абласнога цэнтра народнай творчасці Ларыса Галалобава, загадчык аддзела мастацтва Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі, былая студэнтка вучылішча Лілія Хадароўская.

У верасні 1980 года Зінаіда Мікалаеўна вяртаецца ў Гродзенскі абласны навукова-метадычны цэнтр народнай творчасці і культасветработы на пасаду намесніка дырэктара. З успамінамі аб тым нялёгкім, творчым і п'яным часе выступілі былы начальнік упраўлення культуры аблвыканкама Вячаслаў Брыкач,

тагачасны дырэктар Гродзенскага абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці і культасветработы Марк Коп, былы загадчык аддзела культуры Гродзенскага гарвыканкама Ірына Кліменка.

Арганізатарскія здольнасці, творчыя ініцыятывы, талент сцэнарыста і рэжысёра на паўніцу раскрыліся на пасадзе начальніка аддзела ўстановаў культуры, народнай творчасці і мастацтва аблвыканкама, які Зінаіда Мікалаеўна ўзначальвала ў 1988 — 1993 гадах. Яна — сцэнарыст, рэжысёр, арганізатар найбуйных і найадаказных мерапрыемстваў у вобласці. Сярод іх — Міжнародны фестываль народных тэатраў Прыбалтыкі і Беларусі «Рампа сяброўства — 88», святы, прысвечаныя 500-годдзю Дзятлава і Сморгоні, 750-годдзю Слоніма і Свіслачы, Першае абласное свята работнікаў культуры, фальклорнае свята «Мірскі кірмаш», Рэспубліканскія дажынкы ў Ваўкавыску і Лідзе, справаздачныя канцэрты Гродзенскай вобласці ў Мінску (2002, 2009) ды іншыя. Пэралік можна доўжыць бясконца. Менавіта

народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Людміла Лебедзь, былы начальнік упраўлення культуры аблвыканкама Аляксандр Лойка, а таксама былы галоўны спецыяліст аддзела ўстановаў культуры, народнай творчасці і мастацтва аблвыканкама Тэрэза Сідарэвіч, дырэктар Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі Лідзія Мальцава, начальнік эканамічнага аддзела галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Галіна Багдзевіч ды іншыя.

Партрэт асобы быў бы няпоўным, калі б не далі выказацца самым родным, самым дарагім для яе людзям. Сын Аляксандр — навуковец у галіне лазернай афтальмологіі, жыве ў ЗША, уганараваны навуковымі ступенямі кандыдата фізіка-матэматычных навук і доктара філосафіі ў галіне хіміі. Працуе ў навукова-даследчай лабараторыі сусветна вядомай фармацэўтычнай кампаніі «Alcom», займаецца навуковай распрацоўкай лазернага інструментарыя. Мае больш за 100 патэнтаў. А ў ліпені 2014 года атрымаў адразу 7 патэнтаў ЗША за вынаходніцтвы ў распрацоўцы лазерных прыбораў па афтальмологіі. Сястра — Таіса Мурашка — мае ў творчым багажы кнігу вершаў.

Віноўніца вечарыны зазначыла: «Я проста любіла працаваць і зайсёды любіла і люблю беларускую культуру. І зайсёды старалася папулярнаваць гродзенскую культуру, адсюль і пэўныя здабыткі».

Сапраўдным аздабленнем вечарыны сталі музычныя падарункі ад вядомай гродзенскай скрыпачкі Тацяны Харчанкі, вакальнага ансамбля «Заранка» Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы (мастацкі кіраўнік Юлія Стрыжычэнка), дуэта акардыяністаў Валерыя Шэўчыка і Сяргея Радзівончыка, лаўрэатаў міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў, навучэнцаў Гродзенскага музычнага каледжа.

Дапоўніла вобраз чалавечка, улюбёнага і апантанага беларускай культурай, мультымедыйнага прэзентацыя, падрыхтаваная бібліятэкарам аддзела краязнаўства Аленай Кучынскай. Пад час мерапрыемства дзейнічала кніжна-дакументальная выстаўка, на якой былі прадстаўленыя дакументы аб жыццёвым і творчым шляху З. Арцюховіч.

*Любой ТУРМАСАВА,
загадчык аддзела
краязнаўства Гродзенскай
абласной навуковай
бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага*

Рэгіён

За свой лёс у адказе

Для 13-тысячнага Брагінскага раёна імпрэза, што нядаўна адбылася цягам двух студзеньскіх дзён, стала падзеяй. Быў дадзены старт Праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі «Развіццё патэнцыялу сеткі сямейных клубаў у Чарнобыльскай зоне з мэтай паляпшэння сацыяльна-эканамічнай сітуацыі», які падтрымлівае Еўрапейскі Саюз.

Мерапрыемствы адбываліся ў раённым доме культуры і Брагінскім гістарычным музеі. Першым стаў паказ батлейкавага спектакля «Цар Ірад», які зладзіў навуковы супрацоўнік Нацыянальнага мастацкага музея Зміцер Салодкі. А потым ён жа распавёў дзецям пра асновы праваслаўнага іканапісу, сімваліку абразоў, а таксама правёў майстар-клас па маляванні анёла. Пад час імпрэзы і дзеці распавялі гасцям раёна пра адметнасці свайго рэгіёна, пра асаблівасці адзначэння тых ці іншых святаў.

— Мы размаўлялі аб тым, што цяпер тут захоўваецца пад час калядных святкаванняў, — кажа З. Салодкі. — У адной са школаў нам паказалі цудоўна пастаўленыя Каляды. І старэйшыя казалі: «Гэта яны ў класе саромеюцца... Вы б бачылі, як яны на Шчодрык па вёсцы ходзяць». Для іх гэта жывая традыцыя. Прапанаваў ім арганізаваць яшчэ якое дзейства, і дзеці загарэліся. Нягледзячы на тое, што мясцовая традыцыя вывучаная, але багата можна пазнаходзіць невядомага. І нашая задача — падказаць арганізатарам у школах, на што варта звярнуць увагу.

Па абедзе цэнтр свята перамясціўся ў дом культуры. У афіцыйным адкрыцці праекта і свяце сямейных клубаў бралі ўдзел намеснік старшыні райвыканкама Ганна Бабрынёва, кіраўнік праекта, каардынатар праграмаў «Беларускага Зялёнага Крыжа» Наталля Святкіна і каардынатар праграмаў БЗК па Брагінскім раёне Жанна Чубса.

— Выдатна, што «Беларускі Зялёны Крыж» звярнуў увагу на наш рэгіён, — зазначыла спн. Бабрынёва. — Праз развіццё сямейных клубаў дарослыя і дзеці розных сацыяльных слаёў будуць удасканальваць найперш сябе, з дапамогаю валанцёраў будуць займацца самаадукацыяй па розных накірунках дзейнасці, шукаць сваё месца, сваю адушыну ў

новым руху. Таму заклікаю кожнага знайсці заняткаў па душы. А тое, што талентаў у нашым раёне надзвычай шмат — я ўпэўненая. Мы імкнемся дагнаць раёны, якія не закранула чарнобыльская катастрофа, але не заўсёды можам канкураваць з імі. Таму вялікі дзякуй жыхарам сталіцы, якія прыехалі сёння менавіта ў Брагінскі раён, каб падтрымаць нас і дапамагчы.

Далей былі канцэрт і забаўляльная праграма, у якіх удзел бралі фальклорны ансамбль «Матулін ручнік», Жанна і Аляксандр Чубсы, творчы калектыў сярэдняй школы з вёскі Мікулічы, рэжысёр і выканаўца Ала Бяляўская, фалькларыст і краязнаўца Аляксей Галіч ды іншыя.

Аб планах і новым праекце распавялі журналістам каардынатары і актывісты. Прывяду некаторыя выказванні.

З. Салодкі, А. Галіч і Ж. Чубса

Н. Святкіна адзначыла:

— Хачу сказаць, што да нас выдатнае стаўленне з боку мясцовага кіраўніцтва. Відаць, мы не дарэмна працавалі тут шмат гадоў. Цяпер жа магу адзначыць плённую супрацу з кіраўніцай сямейнага клуба з в. Сялец Наталляй Савянок, музейшчыцай Надзеяй Мясешка, актывістамі Наваёлчанскай школы (в. Краснае), сямейнага клуба з в. Чамярысы ды іншымі. Цягам трыццаці гадоў склаўся стэрэатып: зям-

ля пад чорнымі крыламі. Я цвёрда перакананая, што наспеў час яго мяняць, бо з ім немагчыма жыць. Тры дзесяцігоддзі ўся планета дапамагала рэгіёну, за гэты час з'явіліся напрацоўкі, якімі брагінскі рэгіён можа дзяліцца з іншымі. Вельмі спадзяюся: пасля чатырохгадовай працы праекта ўзрасце сацыяльная актыўнасць людзей, што абавязкова цягне за сабою паляпшэнне эканамічных паказнікаў, павышаецца самаацэнка.

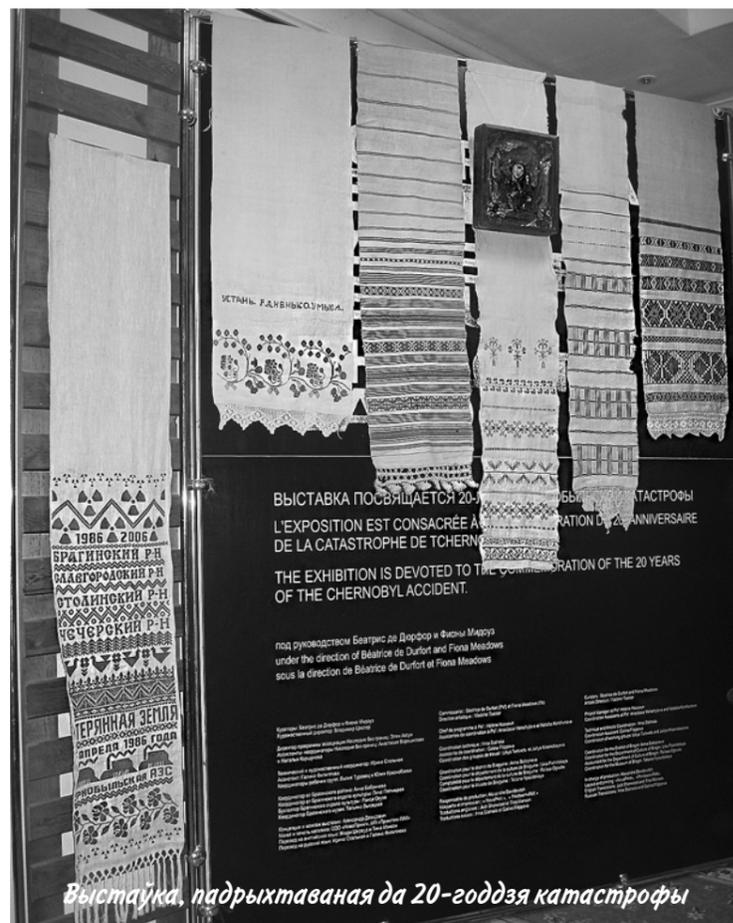
Спн. Чубса верыць у актыўнасць землякоў:

— Спадзяюся таксама, сваімі справамі мы будзем праслаўляць раён, як сапраўдныя патрыёты сваёй зямлі, роднага кутка. У нас ёсць мясцовыя памочнікі-кансультанты. Гэтыя актыўныя, адукаваныя жыхары раёна будуць праходзіць навучанне, павысяць сваю кваліфікацыю ў эканамічнай, юрыдычнай, прадпрымальніцкай дзейнасці, каб з дапамогаю сямейных клубаў падзяліцца новымі ўменнямі і ведамі з землякамі, дапамагчы аднавяскоўцам, у тым ліку весці прысядзібную гаспадарку, сачыць за здаровым ладам жыцця дзяцей,

займацца прадпрымальніцтвам.

Тут варта распавесці пра адзін з ранейшых праектаў — «Доўгая карова». Напачатку некалькім сем'ям былі перададзены каровы, якіх тыя даглядалі. З'яўляліся цяляткі, якіх гаспадары перадавалі сваім аднавяскоўцам. Так вырасла пагалоўе.

Вядома ж, «Краязнаўчая газета» не магла не запытацца пра фіксацыю, вывучэнне і папулярызацыю акурата мясцо-

Выстаўка, падрыхтаваная да 20-годдзя катастрофы

вых традыцыяў, на якія такі багаты Брагінскі раён, і якія расцярушваюцца, на жаль, бо многія яго нараджэнцы перасяліліся ў іншыя рэгіёны з іншымі традыцыямі. Спн. Святкіна перакананая, што людзі з

пункта за яго межамі, паказаць усім-усім. Запланаваны таксама конкурс малюнка — зноў-такі, праз яго можна паказаць свае мясціны, сваіх суседзяў, цікавыя тыпажы. Будзе намінацыя «Аповед пра...» — пра падзею, пра мерапрыемства, пра чалавека. Адным словам, пра ўсё, што адбывалася ці адбываецца цікавага ды адметнага ў пэўнай мясцовасці, у доме, сям'і. Да ўсяго, будуць арганізаваныя тэатральныя пастаноўкі. Можна таксама запісаць, як адбываецца пэўнае дзейства, а потым перанесці яго ў тэатральнай форме на сцэну, каб паказаць іншым людзям, якія тут не бывалі. Усё гэта варта занатоўваць, пра гэта трэба расказаць, гэта трэба паказаць. Такім чынам, дзякуючы фестывалю можна дзяліцца, што ёсць у вай нашай мясцовасці, даведвацца, што ёсць у іншых.

Н. Мясешка

Мінска прыйшлі сюды не мяняць тон жыцця, а дапамагчы, у тым ліку — дапамагчы бабачыць тыя асаблівасці, адметнасці, якія тут складаліся стагоддзямі.

— Мы былі ў школе ў Новай Ёлчы, — распавёў А. Галіч, — і там кіраўнік клуба імкнецца рабіць мерапрыемствы не для галачкі. Яна разважала, што неабходна адраджаць мясцовыя вясковыя святы, выявіла жаданне сабраць і запісаць мясцовую тапаніміку, зафіксаваць адметнасць мясцовай культуры.

Акурата пра гэта пазней вялася гаворка ў музеі на першым пасяджэнні сямейнага клуба па краязнаўстве. Галоўны захавальнік музея і карціна-най галерэі Н. Мясешка распавяла:

— Сёлета ў нас запланаванае правядзенне фестывалю-конкурсу «Зямля і людзі». У яго рамках будзе арганізаваны фотаконкурс, пройдзе майстар-класы, а вынікам стане выстаўка, на якой змесцім працы дарослых і маладых фотамастакоў, што адлюструюць родныя мясціны, пакажуць землякоў. Такім чынам, кожны з вас зможа распавесці пра адметнасці вашага населенага

Другі дзень мерапрыемствы праходзілі ў школе ў Новай Ёлчы. Там быў паказаны «Цар Ірад», прайшла калядная музычна-забаўляльная праграма, дзе выступілі мясцовыя таленты і госці з Мінска.

Мы ж на час развітаемся з Брагінскім раёнам, каб вяртацца сюды, каб даведвацца пра гэты цікавы рэгіён, дзе мясцовыя жыхары будуць спрабаваць самаарганізавацца дзеля пераадолення чарнобыльскай катастрофы, каб пазбавіцца нэндзы ды адвечнага «ды не дапамагае нам ніхто, а што мы можам самі?..» — і чытачы «Краязнаўчай газеты» яшчэ даведаюцца, чым живе рэгіён на самым краі Беларусі.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Фальклорны ансамбль «Матулін ручнік»

Віншуем!

Анатоль Зэкаў нарадзіўся ў вёсцы Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна. Ён – аўтар звыш двух дзясяткаў зборнікаў паэзіі, прозы, сатыры і гумару, кніг для дзяцей. Сярод іх – «Аварыя сумлення», «Пад кронай белых аблачын», «Лісты да цябе», «Промнік позірку твайго», «Вясельнае падарожжа ў Стамбул», «Кругі ў галаве», «Каханне на снезе», «Генеральскі нумар», «Не казкі пра Сашку», «Безбілетны Зай», «Як Гаўка ў космас збіраўся», «Вожык вёз сараканожак» і іншыя. Умногіх вершах і прозе пісьменнік услаўляе сваю будакашалёўскую зямлю, родную Патапаўку, дарагіх землякоў.

Анатоль Зэкаў з бацькамі Міколам Абрамавічам і Наталляй Цімафееўнай

20 студзеня Анатолю Зэкаву споўнілася 60 гадоў. «Краязнаўчая газета» віншуе яго з гэтай знамянальнай датай, зычыць моцнага здароўя, добрага настрою, плёну ва ўсіх жыццёвых справах, новых творчых здабыткаў і прапануе ўвазе чытачоў некалькі вершаў юбіляра.

Анатоль ЗЭКАЎ

***

Дарогі ўсе вядуць у Рым.
І хай вядуць. Мне што з таго?
Я не хачу ў той Рым зусім.
Няма мне справы да яго.

Я там не быў. Я толькі чуў
пра Рым.
Мяне, Рым, не віні,
што я ў Патапаўку хачу,
адкуль пачаў свой
шлях зямны.

Дарогі ўсе вядуць сюды,
бо тут ён, мой бацькоўскі кут,
і, покуль жыць, відаць, заўжды
мой Рым у вёсцы роднай.
Тут.

Патапаўскія вуліцы

Крывічы

Я вінаваты перад ёй,
хоць і не ведаю, у чым.
Вярніце вуліцы маёй
былую назву – Крывічы.
Які тут пралетарый жыву,
што Пралетарскай нараклі?
І з іменем,
зусім чужым,
яна чужая на зямлі.

Каля роднай хаты

Ёй скінуць гэткае б імя
і шылду даўнюю прыбіць,
ды толькі вуліца сама
таго не здольная зрабіць.
Таму з віноку перад ёй
душа штодня крычма крычыць:
«Вярніце вуліцы маёй
былую назву – Крывічы!»

Гавельскі Шлях

Шлях свой выводжу
на Гавельскі Шлях –
шлях і шчымлівы да болю,
і любви.
Некалі тут цётка Прося жыла
і невядомы тады яшчэ Дзюба.
Тут, на Шляху, ён яшчэ
хлапчуком

пільных вачэй ад ваколля
не зводзіў,
мроіў сваім вершаваным
радком,
тым, які тут жа, відаць,
і знаходзіў.
Тут, між нашчадкаў дзядоў
ад сахі,
зведаны дружба, спагада
і звягі.
Гэта пасля разышліся шляхі,
што пачыналіся
з роднага Шляху.
... Час праляцеў –
і ўжо бачна здаля,
што маладых стала
меней у вёсцы,
як і на вуліцы Гавельскі Шлях,
хоць і завецца яна
Камсамольскай.

Мне заўсёды падабалася паэзія нашай зямлячкі, палачанкі Галіны Загурскай. Ад яе апошняй кнігі я ў захапленні, таму і захацелася падзяліцца ўражаннямі ад паэтычнага зборніка «З росаў святаянных».

Пачынаецца зборнік незвычайна – спакойнай гаворкай з чытачом, вершам «Вечаровы супакой». Чытаеш яго і сапраўды адчуваеш супакой «пасля клопатаў дзённых і марнага тлуму». Далей ідуць вершы «Гармонія», «Рака жыцця» – якое харавато разлітае вакол! «Калосе шэпчацца з ракой» – і не трэба прасіць у сваёй долі нічога, калі ў сэрцы і душы сапраўдная гармонія. Хочацца чытаць далей, даўжэй пабыць у гэтым стане душэўнага спакою і цяпла: «голос цёплы», «Дзвіна... ў паўсне», «мігценне... святла», «вечар туліцца» – знаёмыя з дзяцінства вобра-

зы. Яны кранаюць, галубяць, навяваюць успамін.

Рознымі адценнямі зьяе слова паэтыкі: ад яркіх фарбаў і развіталнага суму восені да вясновых колераў адраджэння, калі грак «на апошнім снезе вугалём... чарнее», а потым «кветкі яркія прыгожаць дол». У вершах Г. Загурскай усё спявае гімн жыццю: званочкі, рамонкі, смолкі, пчолкі, конікі, бацяны... і яна сама. Гэта ж як трэба любіць само жыццё і родную зямлю, каб так шчыра пісаць! Паэтка сапраўды «прытулена... Зямлёю» і дабраслаўляе кожны дзень, кожнае імгненне на ёй. Яна працягвае руку аблокам, вядзе ў думках размову з крумкачом, сябруе з павуком-крыжавіком. У кожным радку паэтыкі гучыць «захапленне жыццём і Айчынай». Як мне бачыцца, стаўленне аўтара да ўсяго існага супадае са светапоглядам французскага пісьменніка і філосафа Альбера Камю: жыць «тут і цяпер». Яна дзякуе Богу за кожнае падоранае імгненне, за «пачуццям замець». Такой усёабдымнай любові паэтыкі хапае на ўсіх. Яе «росы святаянных» абмываюць, ачышчаюць нашыя душы, нашыя часам змярцвелыя сэрцы. Адкуль жа ў гэтай прыгожай жанчыны столькі любові да ўсяго і ўсіх?! Яна сама адказвае нам: «... любоў... дадзена... Звыш».

Паэтка хвалюецца за стан нашай мовы, якую нам абавязкова трэба зберагчы, каб беларусаў і Беларусь ведалі ў свеце.

«Пачуццям замець»

Г. Загурская ў Лявонпалі

У вершах гучыць надзея, што будзем жыць як народ: узнаўляюцца храмы, ёсць у нас заступніца Ефрасіння: мы «пад покрывам нашай святой». Думкі аб вечным навяваюць нам «Званы лістапада» – і «сумам светлым поўніцца істота». Чытаеш, а ў сэрца зноў пракрадваецца цеплыня: «восень балюе», «клёны свецяцца», чуецца крыштальны звон. Паэтка саджае дрэва, слухае музыку, верыць у тое (і мы ёй верым), што яшчэ не прыйшоў яе лістапад – яна «жыцця старонкі новага» гартая.

Ёсць у кнізе Г. Загурскай прысвячэнні выбітным людзям Беларусі: Генрыху Дмахоўскаму, Янку Купалу, Івану Хруцкаму, Адаму Міцкевічу, Максіму Багданові-

чу, песня якіх не змоўкла, а «кročыць кожнай сцягой лугавой». Паэтка ўдзячная папярэднікам за іх клопат пра Радзіму, за іх бачанне і ўслаўленне прыгожага, за іх любоў да жыцця.

Са шчырым замілаваннем гучаць вершы Галіны пра блізкіх ёй людзей: маці, бацьку, святара Мікалая (Мелеха) з мястэчка Лявонпаль, што на Мёршчыне, дзе яна сама нарадзілася. Верш пра маці яна заканчвае радкамі захаплення: «Каму ўжо суджана лятаць, – той да канца свайго лятае».

Хораша гучаць паданні даўніны – паэмы «Усяслаў Чарадзеі» і «Ваўкалак». Назвы іх гавораць самі за сябе. Паданне пра полацкага князя Усяслава паэтка пачынае радкамі: «Час бяжыць і час плячэцца ды збірае памяць дзён...», а заканчвае так:

Іх постаці пад перазвон звоніцаў
Глядзяць прароча ад часінай тых...
І пучывіна наша будзе віцца,
Пакуль мы помнім

прашчураў сваіх.

Сапраўды так. Нельга забываць сваёй гісторыі.

Лірыка Г. Загурскай – гэта споведзь душы трапяткай, чыстай. Гэта споведзь трымае і не адпускае нас, чытачоў. І калі нехта пляве «да лістапада», калі падступнае адчай, чытайце вершы Г. Загурскай, і вы адчуеце Жыццё як каштоўнасць, адчуеце, як «душа адноўлена хмялее», як адыходзіць «самота безпрычынны», і вам бясконца захохацца жыць!

Тамара ХАТКЕВІЧ,
педагог-арганізатар пакоя
школьніка «Надзея» Палаца
дзяцей і моладзі, г. Наваполацк
Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАТА

Галіна Загурская

З росаў святаянных

Беларускае кіно

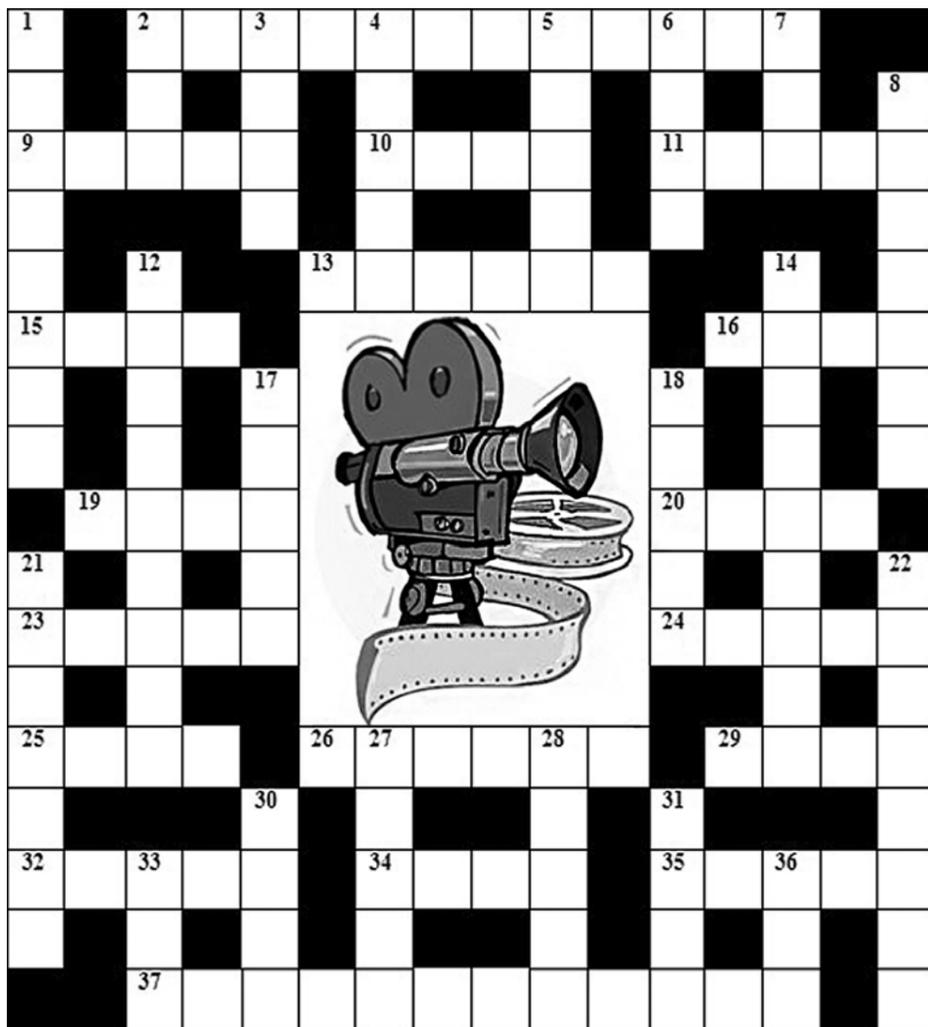
Уздоўж

2. Упраўленне па справах кіно, створанае ў Беларусі 90 гадоў таму 17 снежня 1924 г. **9.** Гранічная норма. **10.** Удаканаленне ў працэсе развіцця. **11.** Рамка. **13.** ... Дашук. Імя кінарэжысёра, народнага артыста Беларусі, публіцыста, аўтара дакументальных фільмаў «Я з вогненнай вёскі» (аўтары сцэнарыя А. Адамовіч, Я. Брыль, У. Калеснік; 1975 – 1978), «У вайны не жаночы твар» (1980), «Узыходжанне» (фільм, прысвечаны В. Быкаву; 1981), «Віцебская справа» (1991). **15.** «Не народ для ..., а ... для народа». Славуты дэвіз нацыянальнага героя Беларусі К. Каліноўскага; мастацкі фільм кінарэжысёра У. Гардзіна «Кастусь Каліноўскі» выйшаў на экраны Беларусі ў 1928 г. **16.** Гаёвы дзед, які, паводле павер'я, сочыць за парадкам у лесе. **19.** ... Тарыч. Імя першага беларускага кінарэжысёра, сцэнарыста, аўтара першага беларускага мастацкага фільма «Лясная быль» (1926); першы беларускі гукавы дакументальны фільм «Пераварот» (1930) – таксама работа Тарыча. У Полацку яму ўстаноўлены бюст (скульптар А. Мінкевіч). **20.** Прастора як распаўсюджвальнік радыёхваляў. **23.** Музычная п'еса. **24.** Самы высокі мужчынскі голас. **25.** У некаторых мусульманскіх краінах – намеснік начальніка. **26.** «Бронзавая ...». Мастацкі фільм, зняты ў 1973 – 1974 гг. рэжысёрам М. Калініным паводле аповесці расійскага пісьменніка А. Рыбакова; М. Калінін памёр на здымачнай пляцоўцы ў час працы над гэтым фільмам. **29.** У казахаў і кіргізаў – народны паэт, пясняр. **32.** «... Марозна. Хмурнавата. // Сняжок падкідае заўзятая». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» («Каляды»). **34.** «... бяды». Ваенны фільм кінарэжысёра М. Пташукі, зняты ў 1986 г. паводле аднайменнай аповесці В. Быкава; рабоце М. Пташукі належаць так-

сама фільмы «Чорны замак Альшанскі» (1984) паводле рамана У. Караткевіча, «Вазьму твой боль» (1980) паводле рамана І. Шамякіна і інш. **35.** Органы дыхання рыб. **37.** Літаратурны твор, на аснове якога створаны кінафільм.

Упоперак

1. «Жыве ...!» Першы мастацкі фільм на беларускай мове пра сучасную Беларусь, які зняў польскі кінарэжысёр К. Лукашэвіч. **2.** Шуміха вакол чаго-небудзь (разм.). **3.** Калі студзень імглісты – мокры год, калі халодны – позняя вясна і халоднае ... (прыкм.). **4.** Аляксандр ... Народны артыст СССР, рэжысёр фільма-спектакля «Паўлінка» (1952) паводле п'есы Янкі Купалы; ён таксама рэжысёр фільма «Несцерка» (1955) па сцэнарыі В. Вольскага. **5.** Жыве кот і сабака, ды ... не аднака (прыкм.). **6.** ... Чыгрынаў. Народны пісьменнік Беларусі, драматург, адзін з аўтараў сцэнарыя шматсерыйнага тэлефільма «Руіны страляюць...» (1973); паводле яго рамана «Плач перапёлкі» створаны аднайменны 9-серыйны тэлефільм (рэжысёр І. Дабралюбаў); лятась 21 снежня споўнілася 80 гадоў з дня яго нараджэння. **7.** Урачысты верш. **8.** «Маё ...». Лірычная кінакамедыя (1940) аднаго з заснавальнікаў беларускага кіно У. Корш-Сабліна; у Мінску яго імя носіць адна з вуліцаў, на будынку студыі «Беларусьфільм» у яго гонар умацаваная мемарыяльная дошка. **12.** «Пяюць ...». Мастацкі фільм (1953), зняты па аднайменнай камедыі Кандрата Крапівы кінарэжысёрамі К. Саннікавым і У. Корш-Сабліным. **14.** «... спыніўся апоўначы». Мастацкі фільм (1958) кінарэжысёра М. Фігуроўскага; сумесна з кінарэжысёрам Л. Голубам ён зняў таксама першы беларускі каляровы фільм «Дзеці партызана» (1954). **17.** «... пад стрэхамі». Мастацкі фільм

(1967) кінарэжысёра, народнага артыста СССР В. Турава, зняты па матывах рамана А. Адамовіча «Партызаны». **18.** Горад, дзе раз у два гады праходзіць рэспубліканскі фестываль беларускіх фільмаў; у Магілёве праходзіць міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў. **21.** ... або хранікальна-дакументальныя фільмы; у пачатку XX ст. галоўным чынам яны дэманстраваліся ў першых мінскіх кінатэатрах «Люзіён», «Мадэрн», «Гігант», «Люкс». **22.** «Я, ... Скарына». Мастацкі фільм (1970) кінарэжысёра Б. Сцяпанавы; ім

зняты таксама фільмы па творах В. Быкава «Альпійская балада» (1965), «Воўчая зграя» (1975). **27.** Палажэнне, якое патрабуе доказу. **28.** Абалонка, у якой вусень ператвараецца ў кукалку. **30.** Той, хто многа спявае. **31.** Лёгка празрыстая тканіна. **33.** Вялікая звязка чаго-небудзь. **36.** «... за Віцебск». Адзін з фільмаў беларускіх кінадакументалістаў, зняты ў часы Вялікай Айчыннай вайны.

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ МУЗЫКА, музычны фальклор (*заканчэнне артыкула*). Агульнапрызнаная думка аб святочнай, «вясёлай» прыродзе інструментальнай музыкі сканцэнтравана выказаная ў прыпеўцы: «На вуліцы калюжа, ляжыць баба нядужа, // Як музыкі зачуе, то й лежачы танцуе!». Для выканання найгрышаў беларусы выкарыстоўваюць розныя тыпы музычных інструментаў, многія з якіх даволі ўстойліва замацаваныя з пэўнымі ўзроставымі і прафесійнымі групамі вясковага насельніцтва. Спецыфічныя ўмовы бытавання музычных інструментаў уплываюць на фармаванне рэпертуару народных выканаўцаў. Інструментальны фальклор, будучы традыцыйна звязаны з многімі бакамі жыцця і рознымі відамі

народнай творчасці (песенным, харэаграфічным, вусна-паэтычным, тэатрам), ахоплівае найгрышы, разнастайныя паводле сваіх вытокаў, вобразна-эмацыянальнага зместу і стылістыкі, прызначэння і формы выканальніцкага бытавання. У залежнасці ад сувязі найгрышаў з першапачатковымі жанравымі вытокамі – сігнальнасцю, дэкламацыйнасцю, гукапераймальнасцю, распеўнасцю і маторнасцю – яны падзяляюцца на некалькі жанравых груп: сігнальныя, гукавыяўленчыя, песенныя і танцавальныя (да апошніх далучаюцца і маршы). Да найбольш старажытных пластоў належаць найгрышы сігнальныя (спрадвекі і амаль да нашага часу звязаныя з побытам пастроў, палаўнічых, лесарубаў і вартаўнікоў, каляндарна-земляробчымі

абрадамі) і гукавыяўленчыя (імітуюць галасы птушак і жывёлаў, моўныя інтанацыі, халашэнні маладой і яе маці на вяселлі, характэрнае гучанне розных музычных інструментаў, «замалёўкі» прыроды).

Ядро інструментальнага фальклору ўтвараюць песенныя і танцавальныя найгрышы, багацце і разнастайнасць якіх шмат у чым абумоўленыя развіццём і шматстаўнасцю песеннай і танцавальнай культуры беларусаў. Некалькі асобнае месца займаюць імправізацыйныя найгрышы (паводле народнай тэрміналогіі – музыка іграе «сам па сабе», «сам уздумаў») песеннага або песенна-танцавальнага характару. На тэрыторыі Беларусі пашыраныя традыцыі як сольнага, так і ансамблевага (уласна інструментальнага і вакальна-інструментальнага) музцыравання.

У сучасным побыце вёскі народная музыка існуе і ў спрадвечных формах аўтэнтчнага фальклору, і ў другасных, галоўным чынам сцэнічных формах – арганізаванай мастацкай сама-

дзеінасці. У спантаных праяўленнях музычнага побыту (карнавалізаваных абходах двароў на Каляды і ў Вялікдзень, веснавых «выходах на вуліцу», на вяселлях, радзінах, традыцыйных бясёдах, кірмашах і г.д.) галоўную ролю працягваюць адыгрываць самабытныя творчыя носбіты мясцовых традыцыяў: славетныя майстры галаснога спева на адкрытым паветры («першыя спевакі, над якімі няма спевака»), майстры народных дырыманіялаў, абрадаў і звычай – знаўцы народнага «векавечнага парадку». Апроч гэтага, з канца XX ст. пачалі з'яўляцца калектывы сцэнічныя, што практыкуюць захаванне і папулярнасцю аўтэнтчных спеваў, музыкі ды абраднасці (гурты «Ліцвіны», «Дзянніца», «Guda», тэатр «Госыціца», Капэла Алеса Лясы, музыкі Уладзімір Бербераў, Зміцер Сідаровіч, пан Скіргайла Паланецкі, спявачка Наталля Матыліцкая, мужчынскі спеўны гурт «Дунай» ды інш.).